

Úvod do studia náboženství

Milan Fujda, Ústav religionistiky, FF MU

Požadavky k ukončení

- Esej max. 6000 – 10000 znaků
- Témata:
 - *Diskuse o výuce jógy jako nepovinného doplňku tělesné výchovy na Slovensku (2001)*
 - *Diskuse o výuce kreacionismus a evoluční biologie na státních školách v USA*
 - *Muslimské šátky ve francouzských školách: Sekularismus vs. náboženská tolerance*
 - *Náboženská diskriminace ve školní jídelně (ČR)*
 - *Vietnamec vs. Rom: Kulturní pozadí školního (ne)úspěchu*

Požadavky na eseje:

- Každý odevzdaný text musí obsahovat tři klíčové části:
 - 1. Vyvážený seznam literatury a pramenů - cca 10 položek (odborné knihy či studie, novinové články, webové zdroje atd.).
 - 2. Přehledné shrnutí zvoleného tématu a klíčových pojmů a problémů.
 - 3. Návrh vlastního řešení - stěžejní část celé eseje; měla by se opírat o konkrétní příklady z praxe a odpovídat religionistickému (neustrannému/vědeckému) přístupu k náboženství.
- Esej musí splňovat nároky na odbornou publikaci, zejména obsahovat korektní poznámkový aparát.
- Esej je hodnocena přednášejícími. Je-li ohodnocena jako nevyhovující, vrací se studentovi s konkrétními výhradami a požadavky k přepracování.

Poznámkový aparát aneb jak citovat:

- Besnier, J.-M. *Histoire de la philosophie moderne*. Paris: Grasset, 1993.
- Nový, L. Masaryk jako „filozof krize, kritiky a smyslu“. In *Václavkova Olomouc 1967*. Ostrava: Profil, 1970, s. 26–32.
- Pavlincová, H. Lístek do kroniky česko-polských filozofických vztahů. *SPFFBU*, B 48, 2001, s. 135–161.
- Nová, H. Elektronické informační zdroje v knihovnách České republiky. *Informace na dlani 2001* [CD-ROM]. Praha: Albertina Icome Praha, 2001 [cit. 24. října 2001].
- Holzbachová, I. *Ernst Mach a vědecké poznání* [online]. 2001 [cit. 22. září 2003]. Dostupné z:
<<http://www.phil.muni.cz/fil/sbornik/2001/02holzbachova.html>>.

Četba

William E. Paden, *Bádání o posvátnu. Náboženství ve spektru interpretací*, Brno 2002.

David Václavík, *Sociologie nových náboženských hnutí*, Brno - Praha 2007.

Náboženství a střetávání zájmů

Náboženství se nás často osobně týká → o náboženství se těžko hovoří nestranně

- Náboženství utváří realitu – náboženství produkuje fatální konflikt
- Náboženství se odvolává racionálně neuchopitelného → náboženství je předmětem kritiky (problematický vztah náboženství a vědy)
- Náboženství využívá racionální apologii

Komplikace navíc

- Každý „ví“, co je náboženství

„Náboženství“ není jedno

- Náboženská apologie – teologický přístup
- Náboženská kritika náboženství – teologický přístup
- Filosofická kritika náboženství
- Scientistická kritika náboženství
- Vědecké zkoumání náboženství
- Rozmanité diskursy o náboženství a náboženské diskursy užívají rozmanité pojmy „náboženství“ a sledují rozmanité cíle

Náboženství ve spektru interpretací...

...setkávání s náboženstvím →
čtení mezi řádky.

Otázky k četbě

1. Jak byste charakterizovali jednotlivé texty? Jedná se texty teologické/náboženské nebo religionistické? Svou odpověď zdůvodněte.
2. Pokuste se vystihnout cíle, které si jednotliví autoři kladou. Čeho chtějí svými texty dosáhnout?
3. Jakou argumentaci autoři používají, aby zdůvodnili svá stanoviska?
4. Z jakých předpokladů autoři vychází?
5. Jak byste na základě svého rozboru předložených textů charakterizovali rozdíl mezi angažovaným (náboženským/nábožensko-kritickým) a neangažovaným, religionistickým přístupem k náboženství?

Náboženství ve spektru vědeckých interpretací

Co je náboženství?

- Má nějakou podstatu?
 - Vztah člověka k tomu, co pro něj má roli boha. (Jan Heller)
 - Sjednocený systém věr a praktik vztahujících se k posvátným věcem, tj. věcem majícím zvláštní postavení, a věcem zakázaným, přičemž tento systém věr a praktik sjednocuje ty, kteří jej dodržují, do jediného společenství. (Émil Durkheim)

Co je náboženství?

- Má nějakou jasnou funkci?
 - systém věr a praktik, pomocí nichž skupina lidí bojuje s [...] konečnými problémy lidské existence. Je výrazem jejich odmítnutí kapitulovat před smrtí, poddat se frustracím, dovolit nepřátelství rozbít jejich lidské společenství. Být religiózní, viděno z hlediska jedince, implikuje dvě věci: za prvé, víru v to, že zlo, bolest, zmatek a nespravedlnost jsou základní fakty existence; a za druhé, soubor praktik a s nimi spojených posvěcených věr, které vyjadřují přesvědčení, že člověk může být těchto skutečností navždy uchráněn. (Milton Yinger)

Co je náboženství?

- Jak utváří lidské jednání, myšlení a komunikaci?
 - 1) Systém symbolů, které 2) v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že 3) formulují pojmy obecného řádu bytí a 4) obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že 5) se tyto nálady a motivace zdají jedinečně realistické.
(Clifford Geertz)

Jak poznat náboženství?

- Nábožensky vykládané skutečnosti
- Nábožensky vykládané zkušenosti
- Nábožensky vykládané normy
 - skutečnost náboženství jako základ pořádku a orientace

Náboženství jako systém?

- Čeho?
 - Nauky? (religio jako doktrína)
 - Rituálu? (religio jako traditio)
 - Symbolů?
 - Sociální organizace a její legitimizace?

Posvátné a profánní

- Mircea Eliade a radikální přelom:
 - *posvátné místo x posvátný čas*
- Émil Durkheim a zbožštění společnosti:
 - *posvátné jako zakázané*
- Posvátné a problém sociální stratifikace a legitimizace řádu – bohové jako další společenské bytosti

Náboženství a moderní společnost

- Zánik?
- Vznik?
- Proměna?

Věda nebo mnoho věd?

- Religionistické přístupy k náboženstvím:
 - Dějiny náboženství
 - Komparace náboženství
 - Kontexty náboženství aneb kdo všechno se zabývá náboženstvím

Religionistika – věda o náboženstvích

- Jak je to s lidským původem náboženství?
- Jak je to s náboženstvím jako antropologickou konstantou?
- Věda jako rádce věřícího a nevěřícího?
- Věda jako mediátor mezikulturního porozumění?

Religionistika jako antropologická a sociální věda

Nic víc...

....a nic méně!

